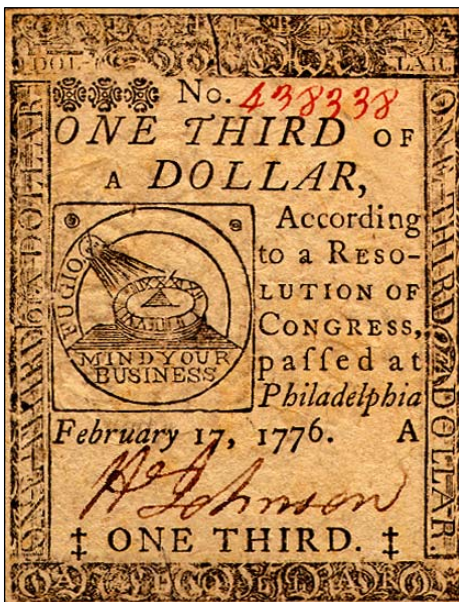
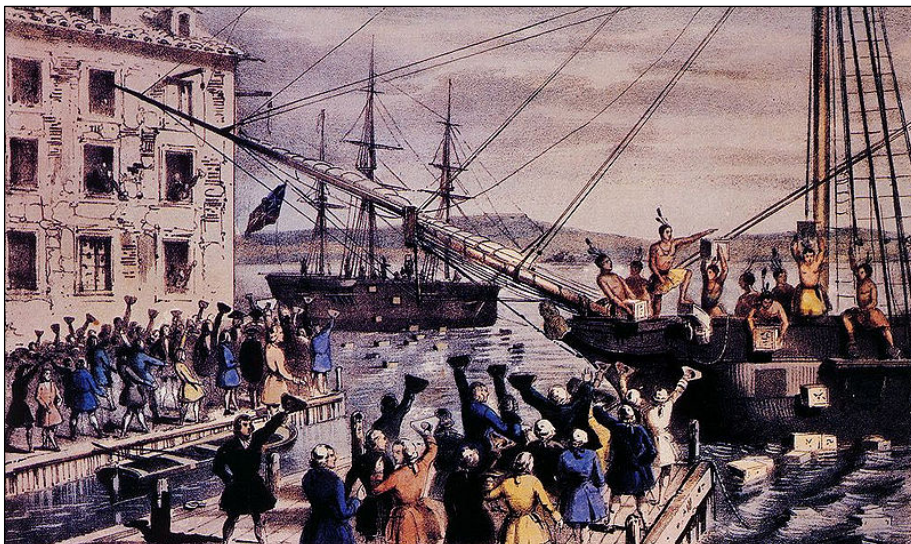

VÝROČÍ

Duben je krásným poslem jara. Končí studená zima a vše se začíná zelenat. Takové počasí nás láká i k příjemnému posezení venku. Co by to bylo za krásnou chvíli a nedat si šálek čaje, který nás osvěží a povzbudí. Víte že čaj je strategickou surovinou, stejně jako zlato nebo ropa?. Tedy určitě z historického hlediska. Čaj byl vlastně příčinou vzniku Spojených států amerických. Vše začalo 27. dubna 1773 kdy Britská východoindická společnost získala monopol na dovoz čaje do Anglie a všech kolonií, tedy i Ameriky. Současně od roku 1765 platil tzv. kolkový zákon, který uvalil nové daně na obyvatele této kolonie, aniž by jim stejnou měrou zajistil zvýšení vlivu v parlamentu. Výsledkem bylo tzv. Bostonské pití čaje, které se odehrálo 16. prosince 1773 a všechny tyto události pak vedly k osamostatnění a vzniku nového státu. Shodou patří k dubnu ještě jedno výročí. 2. dubna 1792 byl definitivně uzákoněn dolar jako jediné platidlo v USA. Dolar byl sice zaveden dříve, ale definoval jeho váhu ve stříbře.

Sice vzdáleně, ale s Amerikou se pojí i další jméno a Tomáš Baťa. Ten zde získal velké zkušenosti s tovární výrobou a přenesl jí do Zlína a vytvořil továrnu gigantických rozměrů. Narodil se 3. dubna 1876. Abychom pokračovali v linii, tak 17. dubna 1923 zemřel významný architekt Jan Kotěra. Od roku 1915 plánoval pro firmu Baťa kolonie dělnických domků a do své smrti postavil přes 600 bytů.

Na 5. dubna připadá na výročí podpisu zásadního dokumentu pro naši novodobou historii. V roce 1945 byl podepsán tzv. Košický vládní program. Šlo vlastně o programový dokument vlády, který vyhlášoval novou vládní politiku. Vláda Zdeňka Fierlingra byla první vládou po osvobození ČSR. Program obsahoval 16 kapitol, které se věnovali konfiskaci majetku, potrestání kolaborantů, uspořádání vztahů Čechů a Slováků, zahraniční politice státu a jeho orientaci na SSSR a především otázkám hospodářské a sociální oblasti, především pak vyhlášení znárodnění většiny průmyslu. Tento program ovlivnil národní politiku, výsledky voleb a životy milionů lidí na dalších čtyřicet let a ovlivňuje je dodnes.

ODKOLEK

Když jsem přemýšlel o nadpisu tohoto článku, napadala mě počáteční slova známé Hašlerovy písničky „Já mám holku od Odkolků“ stejně tak jako jiná výstižná hesla a úsloví. Nakonec jsem si řekl, že jméno firmy o které bude dnešní článek je tak známé, že není co víc dodat, prostě „Odkolek“.

Nás z hlediska skripofílie pochopitelně zajímá až období od roku 1912, přesto ale začneme trochu dříve, abychom si objasnili vývoj celého podniku. Jméno Odkolek se objevuje v dějinách pražských mlynářů od roku 1840 kdy do Sovových mlýnů na Malém Městě pražském přišel tehdy třidvacetiletý František Serafín Odkolek a ve zdejším mlýně u měšťa Františka Trödla se stal novým mlynářským.

T4396 – Mlýn na Kampě po požáru 1896, stav asi kolem roku 1905 >

Jindřich se jako významný pražský obchodník a mlynář stává prvním předsedou Pražské plodiny burzy. Do dějin se však zapisuje i jako vynálezce prvního českého psacího stroje, který je v jediném kuse uložen v Národním technickém muzeu.

Ani řada úspěchů však neprodloužila Jindřichu Odkolkovi život. Zemřel svobodný a bezdětný v roce 1895 a jako svoji dědičku ustavuje svoji nejmladší sestru Zdeňku Odkolkovou, která se provdala za JUDr. Ladislava Pinkase. Jak to bylo v historii, stalo se i v roce 1896, že mlýn zcela vyhořel. Pekárna naštěstí zůstala zachována a tak provoz i obchod zůstal nedotčen. Rodina pochopitelně chtěla mlýn plně obnovit, ale kamenem úrazu se stal plánovaný moderní provoz s komínem. Magistrát obce Pražské se postavil proti výstavbě takového provozu v centru města a vůbec proti jeho obnovení, který by kouřem znepříjemňoval život obyvatelstvu. Mlýn tak byl po delší době přestavěn na dílny a byty, ale pekárna fungovala dál. Firma si najala tzv. Novotného a Veselého mlýny a v roce 1897 se mění i forma podnikání. Ze živnostenského charakteru se stává obchodní společností. Přistoupením dalších společníků se firma mění na veřejnou obchodní společnost. Rozšiřuje se i počet prodejen a jméno i obliba Odkolkova pečiva stoupá a to nejen v Praze, ale i v části Čech.

Na přelomu století a v prvním desetiletí se výrazněji rozvíjí české mlynářství a vzniká celá řada moderních parních mlýnů.

T5961 – Mlýn na Kampě po požáru v roce 1896, celkový pohled z roku 1899

Původní tzv. Sovovy mlýny jsou doloženy již roku 1393, i když byly nepochybně staršími, patrně až z 10. století. Patřily do majetku kláštera sv. Jiří na Pražském hradě, tehdy v období husitských válek vyhořely a území Kampy se stalo majetkem Starého Města pražského. V roce 1478 je získal Václav Sova z Liboslavy, po němž nesou jméno dodnes. Tak jak tomu u mlýnů bývá, ještě mnohokrát vyhořely a mnohokrát byly přestavovány. Poslední novogotickou podobu jim dal Odkolek, který se nedlouho po svém příchodu na mlýn oženil s Trödlovou dcerou. Odkolek úspěšně rozvíjí celou živnost a mlýn přestavuje a rozšiřuje, zejména po roce 1848, kdy byl mlýn poškozen Windischgrätzovým vojskem při obléhání Prahy. V roce 1850 po smrti Trödla se stává i majitelem mlýna a zapisuje se do firemního rejstříku pod firmou František Odkolek. Jako rozený podnikatel si uvědomuje rozšiřování Prahy a růst dělnictva v Praze a jejím okolí, kteří potřebují každý den chléb. Proto v roce 1867 kupuje mlýn od pánů Legnera a Riedla a po spojení v jeden celek o dva roky později kupuje další dům od Rosalie Vratislavové z Mitrovic a zřizuje v něm první pekárnu. Za svého života ještě stihl v roce 1873 přeměnit pohon mlýna z vodního na parní, když vystavěl moderní strojovnu. Po jeho smrti 25. února 1876 přebírá firmu syn Jindřich, ale jméno zavedené firmy ponechává. Rozvíjí dále původní otčův podnik a během pěti let již má po Praze osm prodejen a řadí se k několika větším výrobcům. Denně zpracovává až 2½ vagonů obilí.

< Jedna z prvních reklam na Odkolkův chléb asi rok 1912-1914

Dobová fotografie vozu na přepravu chleba, asi rok 1914-1915

A0140 – Pátá emise akcií firmy Fr. Odkolek vydaná 1. 3. 1921. Tisk provedl F. B. Batovec v Praze. Rozdíl oproti předcházející emisi je pouze v informaci o soupisu cenných papírů.

A0142 – Šestá emise akcií firmy Fr. Odkolek vydaná 31. 12. 1922. Tisk provedl F. B. Batovec v Praze. Jedná se o emisi již vydanou v Praze, neboť v roce 1922 došlo k připojení Vysočan do tzv. Velké Prahy. Zároveň jde o pravděpodobně jedinou emisi vydanou v násobkových akciích. Rovněž již odpadla německá jazyková mutace, kdy firma již byla plně ovládána českým kapitálem.

T1611 – Dobový panoramatický pohled na celou továrnu ve Vysočanech, výřez. Záběr asi z let 1927-1930, tiskárna neuvedena.

Vlečný vůz připojovaný za tramvaje v Praze, asi 1916-1920
2x nahore - Příprava chleba a jeho pečení, asi 1916-1919

Rozvíjí se nejen Odkolek, ale i jeho konkurence. V letech 1909-1910 vzniká v Holešovicích moderní komplex tzv. akciových mlýnů postavených Akciovou společností mlýnů v Praze, která vznikla za účasti České průmyslové banky. Tyto mlýny zaměstnaly přes sto dělníků, kteří mohli zpracovat asi 8.300 vagonů obilí ročně.

Firmě Odkolek nedává tento mlýn klidu a tak se plánuje opět návrat k mlynářství. Firma však nedisponuje sama dostatečným kapitálem a bankovní půjčky bez náležitých garancí firma těžko získá. Proto se spojuje s Pražskou úvěrní bankou, která společně s pražskou filiálkou Anglo-Rakouské banky připraví přeměnu společnosti v akciovou, resp. převzetí stávajícího podniku. Ten měl v té době bez prodejen pouhých 20 zaměstnanců.

Otcem myšlenky zřídit po vzoru jiných velkoměst také v Praze velký, moderní mlýn spojený s pekárnou byl Alexander Schück, který spojil svoji kariéru s firmou Odkolek a stal se vrchním ředitelem firmy.

Firma byla založena 3. března 1912 a Krajský soud obchodní v Praze jí registruje 5. dubna 1912 pod jménem Fr. Odkolek, akciová společnost, parní mlýn a továrna na chléb se sídlem ve Vysočanech u Prahy, okres Karlín. Kapitál společnosti je ustaven ve výši 1.000.000 K rozdělený na 5.000 akcií po 200 K. Kapitál byl splacen hotově částkou 960.000 K zbytek byl splacen přínosem. Společnost vystavěla ve stejném roce podle projektu arch. Huberta Gessnera ve Vysočanech moderní velkomlýn a pekárnu. Výroba začala o rok později. Přestěhováním firmy do Vysočan se upravil i firemní znak. Ten představuje ozubené kolo se třemi vzpěrami vyplněné v každé třetině písmeny F.O.V., tedy František Odkolek, Vysočany.

Ještě v roce 1912 byl zvýšen kapitál na 1.500.000 K vydáním 2.500 nových akcií. Nová pekárna zkolaudovaná v roce 1913 vyprodukovala o rok později 21 tun chleba denně. Během války produkce klesala, omezením výroby a odvodem lidí na frontu. Dopravní park firmy, především potahy a automobily byly rekvírovány pro potřeby armády a tak se rozvoz pečiva používal i vlečný vůz připojovaný za vozy pražských tramvají. Ty rozvezly vozy do určených částí Prahy, kde už byl chléb vydáván jednotlivým prodejnám, ale občas i přímo prodáván z vozu.

Mimořádná valná hromada 12. prosince 1917 schválila zvýšení kapitálu na 2.000.000 K vydáním 2.500 akcií po 200 K.

Prvního května 1918 zasáhl mlýn velký požár. Škoda byla vyčíslena přes 1.200.000 Kč, ale po rozsáhlé rekonstrukci se od 23. srpna 1919 opět mlelo a to jak v původním provozu tak v rozšířené části. Jako novinka bylo v mlýně vybudováno samočinné sprchové hašení pro případ požáru, která dnes běžně známe. V té době to však bylo jediné zařízení ve všech mlýnech v Československu.

Valná hromada konaná 22. června 1919 zvýšila kapitál na tři miliony korun vydáním 5.000 akcií. Důvodem emise byla zejména rekonstrukce mlýna po požáru a rozšíření kapacit stavbou dalších

Ukázka reklamních zálepek asi kolem roku 1926, litografie a tisk M. Schulz, Praha

T7061 – alegorický průvod na Vinohradech, asi 1930

Jedna z pražských prodejen, 1934

budov. Tímto zvýšením získala majoritu Pražská úvěrní banka. V roce 1920 již měla firma 350 zaměstnanců, 36 prodejen ve Velké Praze a dosáhla čistého zisku 1.576.247,39 Kč. Valná hromada konaná 2. května 1920 pak rozhodla o největším zvýšení kapitálu a to na 5.000.000 Kč vydáním 10.000 nových akcií. Tato emise byla realizována až v březnu 1921. Ve stejném roce firma zavedla výrobu bílého pečiva, sušarů a dietetických výrobků. Po dalším zvětšení provozu v roce 1922 pracovalo ve firmě přes 400 zaměstnanců.

Zajímavou emisí je zvýšení kapitálu schválené valnou hromadou 8. května 1921 kdy bylo schváleno zvýšení na 10.000.000 Kč vydáním 25.000 akcií. Během roku 1922 bylo prozatím vydáno 15.000 akcií čímž byl kapitál zvýšen na 8.000.000 Kč. Z této emise jsou známy jen hromadné akcie po 25 kusech. Koneckonců právě na tento počet připadal jeden hlas na valných hromadách.

V roce 1923 se poprvé objevuje značka Odma. Pod touto značkou se vyrábělo jemné pečivo, cukrovinky a perník. Firma dále vyráběla různé těstoviny, prášek do pečiva, vanilkový cukr Odak a sušenky značky Lola. Od roku 1924 vedla firma spor o ochrannou známku s firmou Kříž z Berouna. Spor byl právě o ozubené kolo. Spor byl ukončen v roce 1934 smírem.

Od roku 1927 vzniklo další oddělení na výrobu čokolády a cukrovinek, které si ponechaly značku Odma. Šlo o moderní továrnu na čokoládu a desertní bombóny a společnost se tak dostala i do kartelu čokoládoven. V dubnu 1928 získala významný podíl 25% akcií firma „Kooperativa“, nákupní jednota hospodářských družstev, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Praze, která tak s bankou ovládala většinu akcií. Valná hromada 20. dubna 1929 schválila zvýšení kapitálu na 12.000.000 Kč. Zvýšení však nebylo nikdy provedeno. Až valná hromada 22. prosince 1941 rozhodla o tomto navýšení formou nakolfování všech akcií na 300 K.

Do roku 1939 byla vybudována síť 89 prodejen. Během války se zpracovávaly asi 2 vagony mouky denně. V roce 1945 zde pracovalo 700 zaměstnanců a v provozu bylo 26 pecí. Podle dekretu prezidenta republiky byla v červnu 1945 jmenována do firmy národní správa, výměrem Zemského národního výboru v Praze.

Firma patřila k největším firmám svého druhu u nás a tak podlehl znárodnění, tedy jako podnik průmyslu mlynářského podle dekretu č.101/1945 Sb., §1, odst. 4. Jenže firma byla i pekárna a tak k úplnému znárodnění došlo až 1. března 1947. Do továrny ve Vysočanech

Fotografie z mlýnu ve Vysočanech, 1946

Rozdělování pečiva prodejnám, 1946

Sbírka AL – ukázky reklamních účtenek továrny na čokoládu Odma firmy Fr. Odkolek a.s., asi z let 1930-1939, doposud nezpracované exponáty

Dole – zálepka ze sbírky AL (rovněž nezpracována), rok 1940

se tehdy dostavil předseda vlády Klement Gottwald, předseda Ústřední rady odborů Antonín Zápotocký a primátor Prahy JUDr. Václav Vacek. V hale tzv. černé pekárny tak poblahopřáli dělnictvu a vyhlásili znárodnění všech provozů. V té době byla již výroba čokolády zastavena. K tomu došlo postupně v letech 1945-1946. Je zajímavé, že Odkolek, národní podnik byl vyhlášen s účinností od 1. ledna 1946, přestože v průběhu celého roku ještě nebyl znám

rozsah znárodnění. Po únoru 1948 byly do národního podniku včleněno 369 drobných pekáren. V roce 1950 zaniká název Odkolek a od 9. března 1951 vznikají Pražské pekárny a mlýny, národní podnik. Ty existují do roku 1953 kdy celý podnik přešel pod název Vysočanské pekárny, n.p., spadající pod ústřední Pražský pekárenský trust, národní podnik. V dalších letech pak vzniká v rámci reorganizací další členění.

Původní tzv. Odkolkův mlýn na Kampě odkoupila v roce 1920 obec Pražská a od roku 1959 je využívala Československá akademie věd a od roku 1998 zde sídlí Muzeum Kampa.

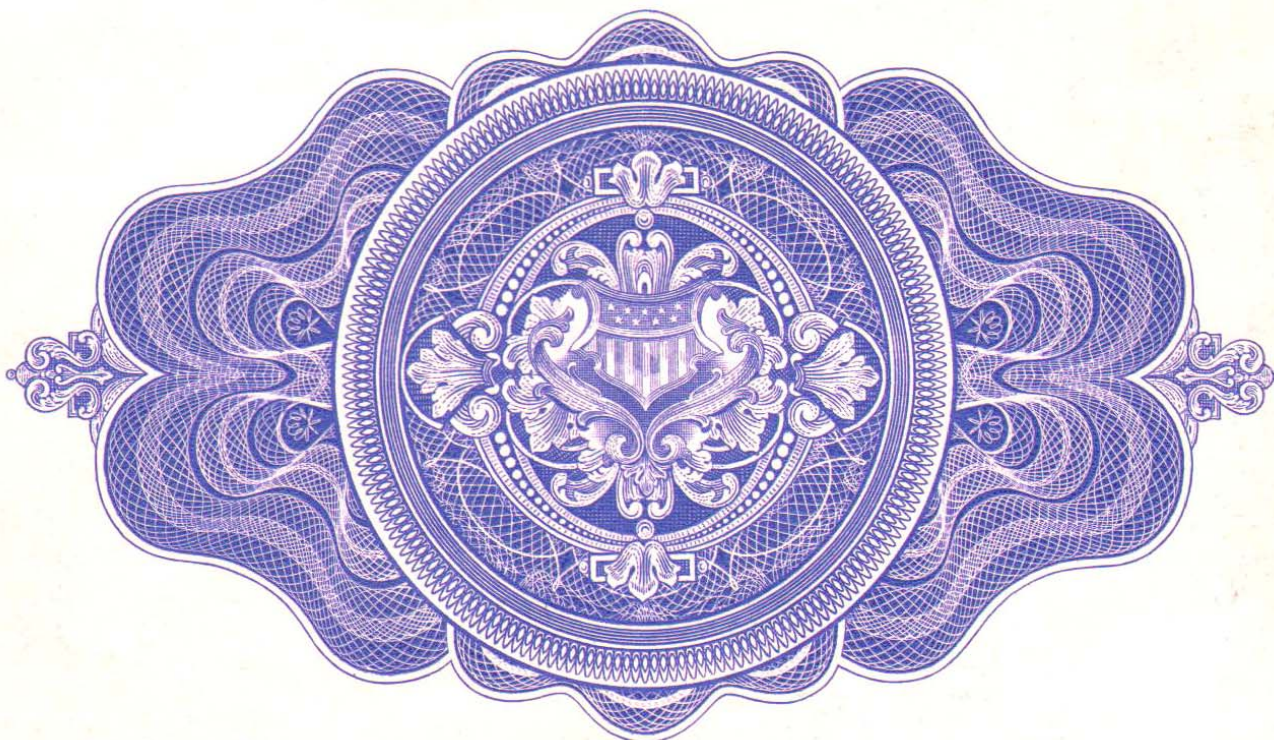
Provoz pekárny a mlýnů ve Vysočanech byl po roce 2005 přesunut do modernějších závodů v Praze a v Brandýse nad Labem a výroba zde byla postupně zastavena. Původně od roku 2003 celá továrna, od roku 2006 jen administrativní budova nese památkovou ochranu jako významná část industriální architektury v Praze a v současné době se v bývalém areálu chystá developerský projekt s byty. Jméno Odkolek nese nástupnická firma do roku 1994, kdy vznikla v rámci kupónové privatizace. V roce 2004 přešla společnost na listinnou podobu akcií.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP:
Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1901-1944
Znárodněný průmysl v Československu, roč. I., 1947

Obrazový materiál: Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů.
Dobový reklamní materiál firmy Fr. Odkolek a.s., použito ze stránek United Bakeries a.s.
Použity informace z: Stanislav Krámský, Josrf Feitl, Kniha o čokoládě, Milpo 2008

DAS

Dokumentační akciová společnost, vznikla 7. 10. 1998 především pro podporu a rozšiřování ceninové tvorby, tisku cenin a jejich dokumentaci. Hlavní činností je tisk akcií, dluhopisů, losů, poukázek a jiných cenin včetně přípravy grafických návrhů, tvorby nových designů a nových ochranných prvků. Součástí práce na ceninách všech druhů je jejich archivace a výzkum pro další vývoj ochrany. Proto je společnost rozdělena na tři divize, z nichž prvou jsme již představili, zabývá se hlavní činností.

Na výrobní divizi navazuje divize VÚROC - Výzkumný ústav rozvoje ochrany cenin vznikla z rozhodnutí valné hromady dnem 1. ledna 2003 a zabývá se tvorbou nových ochranných prvků použitelných na ceninách. Provádí výzkum použitelnosti stávajících ochranných prvků a jejich expertizu, pomůže při odhalování padělků a dalším zdokonalování ochrany. Zajišťuje odborná školení pracovníků přicházejících do styku s ceninami.

S oblastí tvorby a tisku cenin souvisí příprava změn u akciových společností, které souvisejí s přeměnou podoby akcií ze zaknihované na listinnou včetně veškerých potřebných dokumentů. Proto byla vedle společnosti Dokumentační a. s. založena v roce 2001 DAS CONSULTING s. r. o., která se na tyto akce specializuje a navazuje na přeměny podob, kterou majoritní společník firmy provádí již od roku 1996, kdy došlo k první přeměně akcií ze zaknihované na listinnou v ČR za jeho účasti.

Třetí divizí je Muzeum cenných papírů. Tato část vznikla 1. července 2000 po dlouhých přípravách. Jejím úkolem je založit samostatnou expozici výroby a vývoje cenin u nás i v zahraničí prostřednictvím stálé výstavy. Společnost dále propaguje tisk cenin a historii podnikání, připravuje sborníky i odborné publikace. Všeobecné povědomí o této divizi doprovází příležitostné výstavy nebo zapůjčování vzorků k jejich další reprodukci. V roce 2006 bylo rozhodnuto o výstavbě vlastní muzejní budovy Muzea cenných papírů v Praze. Za tímto účelem byl 25. června 2008 založen samostatný nadační fond, který postupně převeze aktivity této divize.

Dokumentační akciová společnost byla založena v roce 1998 a letos slaví své 10. výročí na trhu. Za tu dobu vyrobila pro stovky klientů víc než 3.660.000 kusů cenných papírů ve jmenovité hodnotě víc než 80 miliard Kč a to nejen pro české firmy, ale např. pro Slovensko, Švýcarsko a další státy v Evropě a střední Americe.

DOKUMENTAČNÍ a. s.
Pod vilami 13, 140 00 Praha 4 - Nusle
Tel: 241 740 079, Fax: 241 744 015
Mobil: 603 545 901
E-mail: das-mcp@volny.cz
www.das-mcp.cz

M·C·P
MUZEUM CENNÝCH PAPIRŮ
NADAČNÍ FOND

NADAČNÍ KONTO
369 00 00 369 / 0800
Česká spořitelna, a.s.
220 00 74 660 / 2010
Fio banka, a.s.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vilami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.